

המנהל שאיש לא רוצה

אם לשפוט לפי האבחנות הפסיכיאטריות שהוצמדו לנשיא ארצות הברית לשעבר דונלד טראמפ מאז שנבחר ועד תום כהונתו, נראה שמצבו מידרדר. בעוד שבמאמר 2016 אבחן אותו הפסיכיאטר האמריקאי ג'ון סוואגר במאמר ב"פורבס" כסובל מ"הפרעת אישיות נרקיסיסטית", הרי שבסרט הדוקומנטרי *Unfit: The Psychology of Donald Trump* מספטמבר 2020 בבימויו של דן פורטלנד, הוא כבר זכה לאבחנה חמורה יותר על ידי הפסיכולוג האמריקאי ג'ון גרטנר ורבים נוספים: "נרקיסיזם ממאיר".

כך או כך, איגוד הפסיכיאטריה האמריקאי אוסר על אבחון מרחוק של מועמדים פוליטיים, באמצעות "תקנת גורלדוואטר". ברקע לתקנה עמדה תביעה שזוכה בה המועמד לנשיאות ארצות הברית ב-1964, ברי גולדוואטר, כנגד המגזין *FACT* שפרסם תוצאות שאלון שנשלח לפסיכיאטרים תחת הכותרת: "1,189 פסיכיאטרים טוענים שגולדוואטר אינו כשיר פסיכולוגית להיות נשיא".

מהו "נרקיסיזם ממאיר"? שיוחס לטראמפ בסרטו של פורטלנד? זוהי הגדרה המתייחסת באופן כללי לאדם מסוכן. ההפרעה הזו כוללת סימפטומים מהפרעות אישיות אחרות ובהן פרנויה, נרקיסיזם, אנטי-סוציאליות וסדיזם, ותוארה בהרחבה על ידי אריך פרום, ואחר כך על ידי הפסיכיאטר האמריקאי אוטו קרנברג. היא כוללת בין היתר התנהגות מניפולטיבית, דחף עז לכוח ושליטה, חשיבות עצמית קיצונית, היעדר חרטה, אנרגיות קיצוניות, המעטה קיצונית בע"ר הסביבה, וחוסר אמפתיה ודה-הומניזציה של אוכלוסיות שלמות. פסיכולוגים ופסיכיאטרים אמריקאים הצהירו באינספור ראינות כי על ההתייחסות למצבו הנפשי של הנשיא לחרוג מההגנה של תקנת גולדוואטר, בדומה להחרגה של חובת הסודיות ביחסי מטפל-מטופל במידה שהוא מהווה סכנה. והנה, אירועי הקפיטול ב-6 בינואר תמכו בגישתם.

הפסיכיאטריה האמריקאית לא נוקקת זה שנים לדיון בחובת הציות לתקנות מול הרצון להזהיר את הציבור מסכנה הטמונה במנהיג. גם אצלנו, המחוקק לא נערך לאפשרות של ראש ממשלה שממשיך להחזיק בתפקידו למרות כתבי אישום וניגודי עניינים לכאורה. מנהיגים כטראמפ ונתניהו מאתגרים את הקו שבין הציפייה המסורתית להתנהגות ממלכתית, לבין מה מותר ואסור במסגרת החוק. המציאות הפוליטית מתקילה לעתים את שומרי הסף ומתקני התקנות והחוקים. גם אחרי ארבע שנות כהונה של טראמפ, ארצות הברית לא נערכה לאפשרות של נשיא שאינו מכיר בהפסד, שקורא להמרדה, שמסרב להגיע לטקס ההשבעה של מחליפו. גם אחרי שנים ארוכות של היכרות עם נתניהו, היו שנדהמו מנאומו בבית המשפט לאחר פתיחת משפטו. בשונה מהזירה הפוליטית, הסביבה העסקית מקבלת

באופן טבעי יותר את הדחף של מנהיגים ומנהלים לביטויים קיצוניים של כוח ושליטה, ונערכה טוב יותר למקרים כאלו. כנגד אלימות עסקית ביחסים שבין ארגונים הוקמו רשויות שונות שתפקידן לפקח על תיאבון ההשתלטות של חברות, כמו הרשות להגבלים עסקיים. רשות ניירות ערך מטפלת בין יתר תפקידיה בהגבלת היכולת של תאווה הבצע לקבוע את כללי השוק. מערכות רגולטוריות נוספות עוסקות בקביעת מדיניות ופיקוח בתחומי הבנקאות, הפיננסים והביטוח. בתחומים שבין הארגון לעובד השתכלל המגזר התעסוקתי בכך שהגדיל את כוחו של בית הדין לעבודה ואת חשיבות יכולת ההתאגדות ללא הפרעת המעסיקים. המחוקק התערב גם בכל סוגיית ההטרדות וההתעמרות במקום העבודה וקבע חוקים, תקנות וכללי התנהגות.

בפוליטיקה, חוקי המשחק הם עדיין אחרים. כך למשל, בעוד שברור שחברה המשקרת בתשקיף לגבי תוכניותיה לאחר גיוס כסף מן הציבור חשופה לפלילים ותביעות, חבר כנסת שלוקח את הבטחתו לבחור וזורק אותה לפח לאחר שנבחר, עשוי בכלל להרוויח כך תפקיד בכיר. מנהל חטיבה פורש מארגון אינו יכול סתם כך להקים למחזרת ארגון מתחרה תוך שימוש בסודות שגנב. לעומתו, חבר כנסת יכול לפצל סיעה ולהקים סיעה מתחרה כשהדין היחיד שהוא נותן הוא, במקרה הטוב, בתקשורת. לבסוף, בעוד שהמגזר העסקי נפרד עם השנים מבעלי שליטה שמצפצפים על החוק, הרי שבמגזר הפוליטי עדיין מנהיגים שאין להם מילה זוכים לעדנה. זהו מצב מעניין בו המנהיגים-החורים מצפים מהמנהלים-הילדים לכללי התנהגות שלא יחילו על עצמם.

דווקא מאחר שלא ניתן לצפות מחתולים לשמור על השמנת, הסדירו המחוקקים את מערכות היחסים הנוגעות לתנהגותם. בהשאלה מאותו דימוי, הם נעצרו בחתולי התאגידים והארגונים העסקיים. בנרקיסיזם השמור למנהיגים באשר הם, קל וחומר לזון החריג והמסוכן יותר של הנרקיסיסטים הממאירים, אין לצפות מהם להגדיר את יחסי הכוח בעצמם. מנהיג שחש כדוד המלך לא יעסיק את עצמו ולא יהיה מוכן שיעסיקו אותו במגבלות והגבלות על כוחו. ג'ון ביידן, לעומת זאת, דומה יותר למנהל שהרבה אנשים היו רוצים במקום העבודה: שקול, מסודר, כריזמטי במידה. ההשגחה והמתבקשת בין טראמפ לבין ביידן רלוונטית גם לבחירה בין נתניהו למתחריו. זו אינה רק בחירה בין אישים. זו אינה רק בחירה פוליטית. זו בחירה בין תרבויות ארגוניות שונות.

dr.shiloni@S2R.co.il

ד"ר איתי שילוני הוא מייסד ומנכ"ל S2R, חברה לייעוץ ארגוני-אסטרטגי ומרצה עמית בביה"ס אריסון למינהל עסקים במרכז הבינתחומי הרצליה

דווקא מאחר
שלא ניתן
לצפות מחתולים
לשמור על
השמנת, הסדירו
המחוקקים
את מערכות
היחסים הנוגעות
להתנהגותם.
בהשאלה מאותו
דימוי, הם
נעצרו בחתולי
התאגידים
והארגונים
העסקיים, ושכחו
מהפוליטיקאים